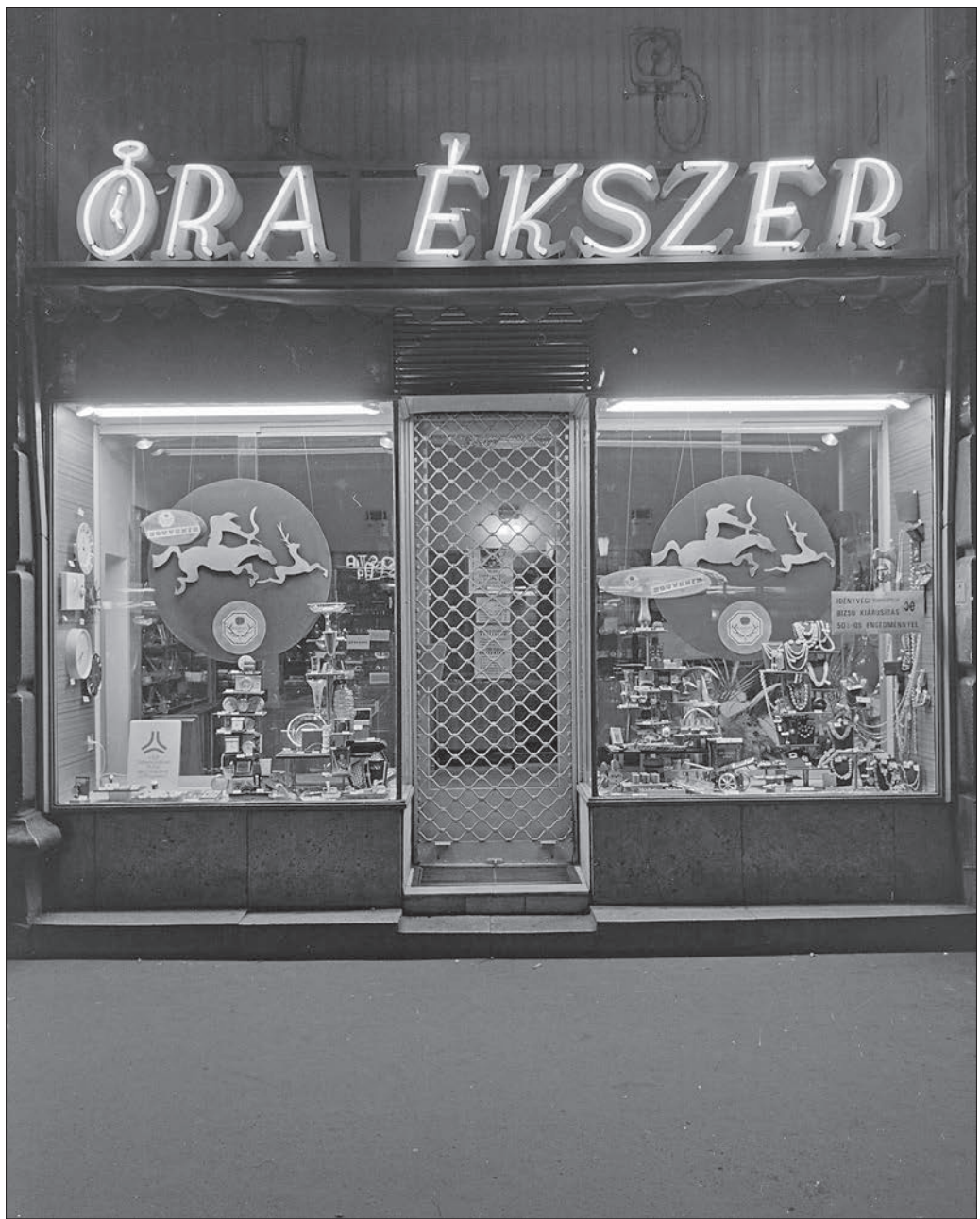

Budapest VIII. kerület, József körút 7., az Óra és Ékszer Kereskedelmi Vállalat boltja, 1971.

Fortepan 215349 / FŐFOTÓ

==== Orbán-Schwarzkopf Balázs =====

/// Óracsempészet az 1960-as években – állambiztonsági háttérrel

Az állami csempészet kutathatósága és főbb irányai

Kutatásaim során a Kádár-korszak állambiztonságának nemzetközi szervezett bűnözéshez és terrorizmushoz való viszonyát vizsgálva számos csempészüggyel találkoztam. Arra azonban a mai napig nem kaptam pontos választ, hogy az állami csempészet mekkora mértékű lehetett. Nehezíti a feltárást, hogy a témában a korszakra vonatkozóan nemzetközi összehasonlítások sem állnak rendelkezésre. Az egyes ügyeket vizsgálva sejthető néhány nyugati ország érintettsége, de pontos választ ezekre sem kapunk.¹

Az eddigi tapasztalatok alapján az állami csempészetet több részre lehet bontani. Egyrészt a kifejezetten népgazdasági jellegűekre, amelyek jellemzően gazdasági érdekből történtek és nagy mennyiségű áru mozgatásával jártak. Tipikusan ilyennek tűnik az az eset, amikor 1980 őszén a Győr-Sopron-Ebenfurt Vasúttársaság (GYSEV) által szállított 214 kocsirakomány (KRK²) magyar gyártású tejport átpapíroztak eredeti osztrák terméké. Az 1980. október 29-én a Vám- és Pénzügyőrség Országos Parancsnokságán (VPOP) folytatott megbeszélésen elhangzottakat „Buda Imre” fedőnevű hálózati személy, pénzügyőr tiszt rögzítette. Ugyanezen megbeszélésen Garamvölgyi Károly³ vezérőrnagy, a VPOP parancsnoka is megosztotta gondolatait: „Ismertette véleményét dr. Bárány eddigi kihallgatási jegyzőkönyveire is figyelemmel,

1 == A tanulmányomban szereplő korabeli értékeket az artortenet.hu (<https://artortenet.hu/category/index/>) honlapján található információk alapján konvertáltam át napjaink viszonyaira, abból a célból, hogy tájékoztató jelleggel körülbelüli értéket adjak az olvasó számára.

2 == A KRK az áru fuvarozásban mai napig használt egység. <https://rch.railcargo.com/hu/szolgáltatasaink/kocsirakomany>

3 == Garamvölgyi Károly 1962–1973 között pénzügyminiszter-helyettes, 1980–1987 között a Vám- és Pénzügyőrség országos parancsnoka

*amely szerint Sopronban a magyar és szocialista országok külkereskedelme reexport manipulációt folytat az EGK országai árubeviteli tiltólistái ellen. Ebben ezek a kis Svájcban lévő cégek működnek közre. Így a Terimpex, Tanimpex, Hungarotex, Egyesült Izzó, Chemolimpex stb. Jelenleg a tejpör a legnagyobb.*⁴ A 214 KRK ebben az esetben vagon jelentett, a tejpör súlya a vasúti kocsik méretétől függően (például két- vagy négytengelyes) így körülbelül 4000 és 10 000 tonna között lehetett. Kevés információ áll rendelkezésre a Magyarországon évente gyártott tejpör mennyiségére vonatkozóan, de a csornai Tejporgyár üzemvezetőjének beszámolója szerint a gyár 1980. év első felében 226 vagon tejpört állított elő.⁵ 1980 novemberében egy, a magyar–osztrák vámszervek közötti tárgyalásra készült tervezetében a tejpör mellett a malátakeveréket, a tisztaszest és a cigarettát is megemlíti mint bizalmasan kezelendő árucikkeket.⁶ „Buda Imre” a soproni vámraktári és szabadterületi rendszer lényegi működésére is rávilágít: „Ezekben az esetekben a szállítmányozók állami vonalon engedélyezett feladatokat hajtanak végre, magasabb devizabevétel érdekében és élnek az egyes államok állami, vám- és devizarendelkezései hézagainak kijátszásával. Ezt célozzák a vámraktári és szabadterületi vállalati tevékenységek is.”⁷

A cigaretta, mint bizalmasan kezelt árucikk, említésével elérkeztünk az állami csempészet másik fő irányához, amikor a csempészetben a népgazdasági és az operatív célok egyaránt fontos szerepet kaptak. Ehhez példának Ausztria második világháború utáni történetének addigi legnagyobb, 1980 őszén kipattant csempészügyét érdemes említeni. A történet lényege röviden az, hogy Bulgáriából éveken keresztül nagy mennyiségű cigarettát csempészttek Magyarországon és Ausztrián keresztül Nyugat-Európába és az Amerikai Egyesült Államokba.⁸ Kiderült, hogy szállítmányok egy részét Ahmed Uğurlu török származású nyugatnémet szállítmányozási vállalkozó végezte, akiről megállapították, hogy a „Szürke Farkasok” török szélsőjobboldali terrorszervezethez köthető Abuzer Uğurlu testvére, és többi testvérével együtt segítette Abuzer illegális ügyleteit.⁹ A korábban fegyvercsempészet miatt elítélt Abuzer Uğurlu ekkoriban nagy mennyiségű kábítószer csempészete miatt az Interpol körözése alatt állt; személyét kapcsolatba hozták a bolgár titkos-

4 = = ÁBTL 3.2.1. M-38838. 72. Feljegyzés a VPOP-n 1980. október hó 29-én folytatott meghallgatásokról és megbeszélésekről, 1980. október 31.

5 = = Alkalmazkodás a piaci igényekhez. Félévi gyorsmérleg Csorna üzeimében. *Kisalföld*, 1980. július 8. 1–2.

6 = = ÁBTL 3.2.1. M-38838. 80. Tervezet a magyar–osztrák vámszervek tárgyalásához, 1980. november 13.

7 = = ÁBTL 3.2.1. M-38838. 67. Feljegyzés a GySEV 1974–1976 közötti cigaretta küldeményeiről, 1980. október 28.

8 = = ÁBTL 3.2.1. M-38838. 72/1. Feljegyzés a VPOP-n 1980. október hó 29-én folytatott meghallgatásokról és megbeszélésekről, 1980. október 31.

9 = = ÁBTL 3.1.9. V-163006. 109. Jelentés Farkas Péter ügyében, 1981. május 25.

szolgáltatással.¹⁰ A Bulgáriát 1989-ig irányító Todor Zsivkov gazdasági tanácsadója, Kosztadin Csakurov szerint a titkos tranzitútvonalról minden érintett titkoszolgálat tudott, és nagy mennyiségű pénz is mozgott a szereplők között.¹¹ A bolgárok a csempészett árukból befolyt összegből fegyvereket vásároltak, majd felfegyverezték a Balkán és a Közel-Kelet egyes bűnszervezeteit, szeparatista és szélsőséges csoportjait. Ennek egyik legfontosabb operatív célja az lehetett, hogy gyengítsék és destabilizálják a NATO- (North Atlantic Treaty Organisation / Észak-atlanti Szerződés Szervezete) tag és a közel-keleti térségben jelentős befolyással bíró Törökországot.

A bolgár szálat a már említett magyar pénzügyőr tiszt, „Buda Imre” is megerősíti saját jelentéseiben. Egyrészt utal arra, hogy a csempészt a Magyar Nemzeti Bank „H” általános engedélye alapján végezték.¹² Másrészt a GySEV éves valutakitermelési terveiben „K” manipulációs tevékenységként szerepeltették mindezt.¹³ Az is kiderül „Buda” feljegyzéseiből, magyar részről a GySEV mellett a Chemolimpex Külkereskedelmi Vállalatot, valamint a Masped szállítmányozási vállalatot érintette a cigarettacsempészség.¹⁴ 1980. szeptember 25-én az osztrák hatóságok letartóztatták a GySEV osztályvezetőjét, Bárány Istvánt, és azzal vádolták, hogy 1974 és 1976 között mintegy 3 millió karton cigaretta csempészésében vett részt, amelynek az értékét 1300 millió osztrák schillingre becsülték (mai értéken körülbelül 190 milliárd forint).¹⁵ Az osztrák lapok szerint Bárány csak fedőállásban dolgozott a GySEV-nél, az egyik lap egyenesen a „Cigarettacsempész őrnagy” címet adta tudósításának.¹⁶ E második, operatív célú kategóriába tartozott a fegyver- és kábítószer-csempészet is.¹⁷

10 == Michael Dobbs: Agca Makes His Way From Sofia to St. Peter's. *The Washington Post*, 1984. október 15., 1/16. <https://www.washingtonpost.com/archive/politics/1984/10/15/agca-makes-his-way-from-sofia-to-st-peters/48de67aa-b18f-4227-9825-0359e072e9c4/> (utolsó letöltés: 2026. július 27).

11 == Bulgáriaszerepekapsánlásd Bogdana Lazarova és Nikolay Hristov kutatásait. Secret Transite. *Novonite*, 2008. február 15. <https://www.novinite.com/articles/90443/Secret+Transit> (utolsó letöltés: 2026. július 27); Bulgaria Organized Crime Genesis. *Novonite*, 2008. február 22. <https://www.novinite.com/articles/90663/Bulgaria+Organized+Crime+Genesis> (utolsó letöltés: 2026. július 27); Kintex – Key Player in Bulgaria's Secret Transit. *Novonite*, 2008. február 29. <https://www.novinite.com/articles/90870/Kintex++Key+Player+in+Bulgaria%27s+Secret+Transit> (utolsó letöltés: 2026. július 27); Secret Transit: Making an Arrangement. *Novonite*, 2008. március 7. <https://www.novinite.com/articles/91087/Secret+Transit%3A+Making+an+Arrangement> (utolsó letöltés: 2026. július 27).

12 == ÁBTL 3.2.1. M-38838. 66. Feljegyzés, 1980. október 28.

13 == Uo. 84. Feljegyzés 1980. december 15.

14 == Uo. 90. Feljegyzés a soproni vámhivatal 303/1972. számú ügyéhez, 1981. január 4.

15 == ÁBTL 3.1.9. V-163006. 75. Fordítás német nyelvű szövegről, 1981. május 11.

16 == Karas, Christa: Zigarettenschmuggler ist Geheimdienstmajor. *Arbeiter Zeitung*, 1981. március 19. 9. <https://www.arbeiterzeitung.at/ausgabe/19810219a/9> (utolsó letöltés: 2026. április 27); ÁBTL 2.7.1. III/I-37-40/7-1981.02.20.

17 == Ezekről bővebben lásd Orbán-Schwarzkopf, 2013; 2016; 2018.

Az állami részvétellel zajló csempészség harmadik csoportját azok az ügyek képezték, ahol elsősorban az operatív jelleg dominált, de népgazdasági hasznát is hozott – ebbe a körbe sorolható az óracsempészség is. A korabeli sajtóban gyakran tűntek fel lebukott csempészek, akik többsége mit sem sejtett arról, hogyan is működik ez a struktúra a háttérben. 1961 októberében a bécsi *Magyar Híradó* arról cikkezett, hogy Kiss Attila neves vízilabdázó 12 db Doxa, 2 db Marvin, 3 db keletnémet UMF, 7 db naptáros és 1 db fémkarórát, valamint 40 pár nejlonharisnyát és 17 pár bőrkesztyűt csempészett Magyarországra.¹⁸ A bíróság emiatt tíz, segítőit pedig 6–8 hónap börtönnel sújtotta. 1967-ben a *Hétfői Hírek* tudósítása szerint Felkai László és Konrád Ferenc egyetemi hallgatók, válogatott vízilabdázók ellen a Fővárosi Főügyészség vádiratot nyújtott be devizagazdálkodást sértő bűntett elkövetése miatt.¹⁹ A vád szerint 6000 forint értékben követtek el csempészséget. Azért csak ennyiért, mert a náluk talált táská 96 000 forintnyi (mai értéken körülbelül 11 000 000 forint) tartalmáról (80 db Cornavin karóra, 16 db hat- és nyolctranzisztoros táskarádió, 3 db aranygyűrű, 1 db aranykarkötő) nem derült ki, hogy kinek a tulajdona. Az egyik legismertebb ügy a többszörös olimpiai bajnok Balczó Andrásé és a szintén olimpiai bajnok Mona Istvánéhoz kapcsolódik, akiknek történetét Pünkösti Árpád újságíró *A kor szerelme* című 1997-ben megjelent könyvében tárta fel.²⁰ Balczó és Mona Svájcban hazafelé 230 db Cornavin márkájú órát vásárolt 130 schilling / db áron. Ezt Kolozsváron 450 lejért (körülbelül 540 schilling) próbálták eladni. A román hatóságok azonban őrizetbe vették őket, majd pár nap után átadták a magyar hatóságoknak. Ennek köszönhetően a két sportoló nem vehetett részt az 1964-es tokiói olimpián.²¹

= = A bécsi ékszerész

A magyar állambiztonság 1960-ban kutatódossziét nyitott Csillag Anna magyar származású bécsi lakos életkörülményeinek felderítésére. Csillag korábban, 1947-től 1949-es emigrálásáig „Rékai Piroska” fedőnéven informatorként segítette a Belügyminisztérium Államvédelmi Hatósága (ВМ АВН) munkáját, elsősorban az ipar területén működő kémelhárítóként. 1952-ben felvetődött újbóli beszervezésének lehetősége, ezúttal az Ausztriában élő, az akkori magyar kormánnyal ellenséges magyar emigráció megfigyelése céljából, de ez végül nem realizálódott. 1960-ban előbb „Fényes Alíz” célszemély fedőnéven férje bécsi kapcsolatainak felderítésére érdekében kezdték el vizsgálni a személyét,²² majd dossziéját 1962-ben, immáron „Sellar Marian-

18 = = Óracsempész vízilabdázó. *Magyar Híradó* (Bécs), 1961. november 18. 1.

19 = = Nincs gazdája a szatyornak. *Hétfői Hírek*, 1967. szeptember 11. 7.

20 = = Pünkösti, 1997.

21 = = Uo. 12–13.

22 = = ÁBTL 3.2.4. K-1774. 84. Jelentés, 1960. augusztus 16.

ne” fedőnévre változtatva, azért nyitották, hogy férje, a Lengyelországban született Juda Fränkel bécsi ékszerész megfigyelésére beszervezzék.²³

A magyar állambiztonság háttérinformációkat gyűjtött a férfi magyarországi kapcsolatairól. Emiatt keresték fel 1963-ban Láng Róbertet, a magyar állami tulajdonú Artex Külkereskedelmi Vállalat párttitkárát és egyben gazdasági vezetőjét. Láng elmondta, hogy Fränkel a vállalat négy legnagyobb kereskedelmi partnerének egyike, aki évi százezer dolláros nagyságrendben bonyolított üzleteket a súlyos nyugati valutahiánnyal küszködő magyar gazdaság számára.²⁴ Láng szerint Fränkel útmutatásai alapján építettek fel az ötvösáru üzletágukat és a magyar ötvösipar jelentős része az ő megrendeléseitől függött; egyébként 1965-ben már százötvenezer dolláros forgalmat bonyolítottak le. *„Láng elvtárs itt hozzáfűzte azt is, hogy ez a jelenlegi üzleti kapcsolat félig illegális is, mert az ügyfelek a vásárolt áru legnagyobb részét a vám megkerülésével viszik be az országukba és ennek következtében nemcsak vámbűntettet, hanem adócsalást is elkövetnek. »Sellár«-ék ismerik az Artex ügyfeleit, és ha őket kizárjuk az üzletből, könnyen meglehet, hogy feljelentik Ausztriában a többi. Ez komoly anyagi és politikai kárt okozna nekünk.”*²⁵ Láng szerint Csillag Anna gyakran hangoztatta, hogy László Andor, a Magyar Nemzeti Bank elnöke és a már elhunyt Antos István korábbi pénzügyminiszter a rokona.²⁶

A dossziéból megtudhatjuk, hogy Fränkelék 1962. január 1. és 1962. november 1. között 102 229,62 dollár (mai áron számolva kb. 170 millió forint) értékben vásároltak az Artextől arany és ezüst kovácsolt árukat, amelyből 752,10 dollár értékben kértek beviteli engedélyt Ausztriába, a többi egyszerűen átcsempészték.²⁷ Fränkel nem csak Magyarország felé épített ki jelentős csempészhálózatot. Az Ausztriában élő „Aranyosi” fedőnevű hálózati személy 1961-ben jelentette, hogy Fränkelt 1945-ben ismerte meg Budapesten; akkoriban Csehszlovákia és Lengyelország felé cigarettacsempészzel foglalkozott, és 1948-ban tette át a székhelyét Bécsbe, amikor áttért az ezüst, majd az órák csempészetére. Időközben jelentős kapcsolatokat épített ki Romániában, a Német Demokratikus Köztársaságban (NDK), valamint Indiában is. A jelentés végén az állambiztonsági tiszt egyértelművé tette a magyar állam érintettségét: *„Fränkelék a kereskedelmi kirendeltségnek ügyfelei és a magyar vámhatóságok tudtával [a] mai napig is folytatja csempésztevékenységét, elsősorban kovácsolt aranyárut hoz át Ausztriába, és itt adja azt tovább megbízásunkból.”*²⁸

23 == Uo. 227. Javaslat, 1963. január 29.

24 == Uo. 225–226. Jelentés, 1963. január 28.

25 == Uo. 272–274. Jelentés, 1965. július 22.

26 == Uo. 272–274. Jelentés, 1965. július 22. László Andor (1914–1993) jogász, közgazdász, 1961. november 1. és 1975. július 10. között volt a Magyar Nemzeti Bank elnöke. Antos István (1908–1960) egyetemi tanár, közgazdász, közgazdasági szakíró, országgyűlési képviselő, 1957. május 9. és 1960. január 5. között pénzügyminiszter.

27 == ÁBTL 3.2.4. K-1774. 211–215. Jelentés, 1962. november 24.

28 == Uo. 178–179. Jelentés, 1961. október 9.

Fränkel titkosszolgálati megfigyelésére a csempészség miatt volt szükség – folyamatosan ellenőrizték megbízhatóságát. Később fel is merült a gyanú, hogy a magyar államot megkerülve saját érdekei szerint cselekszik, mivel az állami bevételek elkezdtek csökkenni, viszont a tevékenységének intenzitása növekedett. Nemcsak felesége esetleges beszervezésén keresztül próbálták megfigyelni, hanem más operatív kapcsolatokat is ráállítottak. Az egyik ilyen a II. Főcsoportfőnökség, vagyis az ORFK-n belül működő bünyügyi rendőrség „Asztalos” fedőnevű ügynöke volt, Juda Fränkel névrokona, Fränkel József. (A két személy között az eddig feltárt iratok alapján nincs rokoni kapcsolat.)

Fränkel József kora egyik legismertebb és legnagyobb tekintélyű magyar műkincsszakértőjének számított.²⁹ Annak ellenére, hogy különböző visszaélések miatt többször került rendőrségi eljárás alá, a műkincsekkel kapcsolatos bűncselekmények esetén rendre őt kérték fel igazságügyi szakértőnek. 1969-ben a rendőrség „Csendélet” fedőnéven feldolgozást indított híres magyar festők képeit kiváló minőségben hamisító ismeretlen személyek ellen. A nyomozás lassan haladt, de egy 1972-es ellenőrzést követően kiderült, hogy az ügy szála Fränkel József és környezetéhez vezetnek. Az ezt vizsgáló jelentés ki is emeli a szintén rendőrséghez tartozó „Medve” fedőnevű hálózat információit: *„Ezt támasztja alá »Medve« fedőnevű ügynök 1967. VII. 20-án adott – és a dossziéba lerakott – jelentése is, miszerint Fränkel József a fő hamisító, de az ügynök e jelentésben leírja Fränkel társait és azt is, hogy milyen módon lehet felderítésüket végrehajtani. Fränkel azonos »Asztalos« fedőnevű ügynökkel.”*³⁰ Fränkel József ellen mégsem indítottak eljárást, ráadásul 1968-ban az addigi munkahelyéről, a Bizományi Áruház Vállalattól áthelyezték a csempésztevékenységeiről híres Artex Külkereskedelmi Vállalathoz.³¹ A történetekből következően az sem lenne meglepetés, ha a későbbiekben kiderülne, ha a műkincshamisítási ügy mögött is az állam állna.

= = Csempészség diplomáciai fedésben

Juda Fränkel és a magyar rendvédelmi szervek a csempészáruk határon át történő mozgatásához gyakran használtak közvetítőket, különösen diplomatákat. Ahogy látni fogjuk, a diplomáciai úton történő illegális árumozgatás kisebb lebukási kockázattal járt, diplomata fedésben szabadabban mozoghattak az áruk, kevésbé ellenőrizték a határállomásokon, és diplomáciai mentességet is élveztek. Növelte a biztonságot, ha a diplomata fejlődő ország (különös tekintettel Ázsia, Afrika és Latin-Amerika államai) képviselőjén dolgozott, hiszen ezeknek az országoknak a diplomatái a szocialista országok diplomatáival szemben, kevésbé voltak a nyugati országok fókuszában. A magyar állambiztonsági szervek számára a nyugati országok

29 == Molnos, 2004.

30 == ÁBTL 3.1.9. V-160430/1. 93–99. Jelentés, 1972. július 8.

31 == Uo.

diplomatainak „használata” volt a legelőnyösebb, őket ugyanis a megfelelő kompromittálás után hírszerzési feladatokra is beszervezhették, sok esetben nem saját országuk, hanem egy harmadik állam elleni akció céljából. Az 1950-es évek második feléből, Fränkel hálózatából négy nyugati csempészdiplomata neve is ismert: Otto Hjelt (1955-ben Finnország budapesti ügyvivője volt), Roger Dubois (francia diplomata, a magyar belügyi hírszerzés 1954-ben „Tibor” fedőnéven beszervezte, de 1955-ben hazarendelték, és a francia elhárítás letartóztatta), Orlando Pazzi (a budapesti argentin nagykövetség munkatársa), Walter Backes (osztrák diplomata).³²

Backes 1951 őszén lett a budapesti osztrák nagykövetség tisztviselője, utóbb kereskedelmi attaséja. Ekkor került a magyar állambiztonság látókörébe. A róla készült korai iratok azonban az 1956-os forradalom során megsemmisültek. Egy 1971-ben készült összefoglaló jelentés szerint *„budapesti tartózkodása alatt – kihasználva beosztásából adódó lehetőségeket – aktív csempésztevékenységet folytatott festményekkel, különböző műtárgyakkal és használati cikkekkal”*.³³ „Gáspár” fedőnevű ügynök, aki az 1950-es évek elején a budapesti osztrák nagykövetségen dolgozott, úgy emlékezett erre az időszakra, hogy Backes az osztrák nagykövetség másik munkatársával, Herbert Salcherral kereskedelmi attaséval az internáltak vagyonának Nyugatra „menekítésén” ügyködött, a kiszolgáltatottak értékeit megőrzésre átvették, majd azokat eladták, később azonban csak részben vagy egyáltalán nem számoltak el az érintettekkel.³⁴ Backes csempésztevékenységére felfigyeltek az osztrák külügyminisztériumban is, vizsgálat alá vonták, de az ügynek nem lett következménye, a csempészés tovább folytatódott egészen az 1954-es hazahívásáig. Ekkor az osztrák külügyminisztériumban azt gyanították, hogy kapcsolatban állhat a magyar szolgálatokkal, mert magyar menyasszonyának a magyar hatóságok gyorsan kiadták a házassági engedélyt.³⁵ Zűrös ügyei ellenére a minisztériumban maradhatott, 1957 és 1962 között Athénba helyezték, és mint kereskedelmi attasé teljesített diplomáciai szolgálatot. 1963-tól Backes vezette az osztrák delegációkat az Ausztria és Magyarország, valamint Ausztria és Csehszlovákia között már régebben megkezdett vagonjogi tárgyalásokon.³⁶

*„1963. február 28-án »Barna« fedőnevű ügynökünk jelentette, hogy lehetősége van a budapesti svéd követség egyik diplomatájával – aki időnként futárpostát visz Budapestre – csempésztevékenységet folytatni. Miután »Barna« fedőnevű ügynök az engedélyt megkapta, közölte, hogy 400.000 forint értékben 1963. március 5-én a diplomata az országba órákat csempész be.”*³⁷ Az állambiztonság az órák átvevőhelyének a

32 = ÁBTL 3.2.4. K-1774. 244. Összefoglaló jelentés, 1963. július 8.

33 = ÁBTL 3.2.1. Bt-1573/3. 53. Összefoglaló jelentés, 1971. október 5.

34 = ÁBTL 3.2.1. Bt-1573/1. 34–43. Jelentés, 1963. július 10.

35 = Uo. 34–43. Jelentés, 1963. július 10.

36 = Uo.

37 = Uo. 39. Összefoglaló jelentés, 1963. július 10.

„Mérő” fedőnevű κ-lakást jelölte ki, az átvevőnek pedig Laczkó György rendőr őrnagyot, aki az akció lebonyolítása során a „Mérő János” fedőnevet használta. A diplomata személyének megállapítására és a csempészés tényének kompromittáló célú dokumentálására operatív megfigyelést, valamint fotó- és hangtechnikát alkalmaztak. Az óra átadása során – amikor Laczkó őrnagy elolvasta a diplomata névjegykártyáján szereplő nevet – kiderült, hogy az illető nem más, mint Walter Backes, aki éppen az osztrák–magyar vagyoni jogi tárgyalások céljából utazott Budapestre.³⁸ Első alkalommal 544 db Cornavin és 193 db Doxa márkájú órát hozott be, majd 1963. május 22-én 130 db Doxa és 714 db különböző típusú olcsóbb órát szállított le a magyar állambiztonság számára. Miután Laczkó alkohollal kínálta a dokumentumokban „Sebész” fedőnéven emlegetett Backest, onnantól kicsit oldottabb légkörben folyt az átadás. Hamarosan a nőkre terelődött a beszélgetés, és Laczkó fel is ajánlotta, hogy meghívja a baráti társaságába. Egy hónappal később együtt mentek házibuliba a „Barát” fedőnevű κ-lakásba, ahol Backes megismerkedett egy hölgygel, aki szervezett hálózati személy volt. Mikor a kapcsolat elmélyült, az állambiztonság a tettenérés módszerét alkalmazta, „*a tettenérés során nyíltan három fényképfelvételt is készítettünk*”.³⁹ A csempészéssel együtt ez az affér adott alapot Backes szervezésére, „Horváth László” fedőnéven.⁴⁰

Nem Ausztria, hanem a NATO-országok elleni kémkedésre akarták felhasználni, szolgálataiért külön díjazásban részesült volna.⁴¹ 1963 októberében találkoztak vele utoljára a szovjet blokkon (és Ausztrián) belül, mert a következő megbeszélés, amelyre 1964 elején Varsóban került volna sor elmaradt. Backes ugyanis 1964 őszén New Yorkba, az Egyesült Nemzetek Szervezetéhez került kiküldetésbe, mint Ausztria Egyesült Nemzetek Szervezete (ENSZ) missziójának helyettes vezetője.⁴² Ekkoriban (1964 és 1968 között) Kurt Waldheim későbbi ENSZ-főtitkár volt Ausztria ENSZ-hez delegált misszióvezető nagykövete.⁴³ 1965-ben New Yorkban a magyar állambiztonság újból felvette Backessel a kapcsolatot, 1965. áprilisában már „Merlier” fedőnéven említették.⁴⁴ A találkozók ugyan 1968-ig tartottak, de a feladatok elől Backes igyekezett kitérni, csak elvi szinten mutatkozott hajlandónak az együttműködésre. 1969 júliusában ismét megpróbálták felépíteni vele a kapcsolatot, de

38 == Az átadás-átvétel többnapos folyamat volt: Backes június 5-én adta át az órákat, és pár nappal később kapta kézhez az értük járó pénzüsszeget.

39 == ÁBTL 3.1.2. Bt-1573/1. 19. Jelentés, 1963. szeptember 26.

40 == Backes ezután is, immár szorosabb ellenőrzés mellett, de folytatta az óracsempészetet: 1963 szeptemberében 1501 darab órát hozott Magyarországra összesen 732 850 forint értékben, amely akkoriban jelentős összegnek számított (ma mintegy 100 millió forintot érne). ÁBTL 3.1.2. Bt-1573/1. 83. Jelentés, 1963. szeptember 27.

41 == ÁBTL 3.1.2. Bt-1573/1. 20. Jelentés, 1963. szeptember 26.

42 == ÁBTL 3.2.1. Bt-1573/2. 65. Jelentés, 1965. február 17.

43 == <https://www.un.org/sg/en/content/kurt-waldheim>.

44 == ÁBTL 3.2.1. Bt-1573/2. 65. „Merlier” fedőnevű ügynök ügyében, 1965. április 16.

megint sikertelenül. Végül 1975 decemberében a hálózatból történő kizárása mellett döntöttek.⁴⁵

Backes kiesésével sem állt le az óracsempészség, „Barna” szervezésében 1964. október 6-án újabb akcióra került sor. Ahogy ez más hasonló műveletek esetén is bevett szokás volt, az állambiztonság igyekezett fedésben maradni. A „Mérő” fedőnevű lakásnál egy addig ismeretlen, körülbelül 186 centiméter magas, szemüveges, kopaszodó férfi által vezetett autó jelent meg két további utassal. Az ismeretlen szállító német nyelven próbálta nyugtatni a helyszínre érkező, a két további idegen miatt kissé zavart „Mérő Jánost”, vagyis Laczkót, hogy az utasok nem németek, hanem osztrákok. „Barna” az autó csomagteréből kivett egy szatyrot, közben magyarul megjegyezte: „*kurva nehéz*”, majd azt mondta, „*ajánlom magam*”, azzal beült az autóba, és elhajtott. A szatyorban 100 db Marvin, 460 db Cornavin, 250 db Cicero, 250 db Sibona és 13 db Allaine márkájú óra volt. Összesen 1073 db értékes svájci óra. Az állambiztonság utólag tudta megállapítani, hogy a magas férfi dr. Wagner, a budapesti osztrák nagykövetség diplomatája volt.⁴⁶

1964. december 14-én újabb szállítmány érkezett, „Barna” ekkor sem tudta pontosan megmondani előre, ki hozza majd az árut. A „Mérő” fedőnevű lakást ismét operatív technikával látták el, de az ismeretlen diplomata nem volt hajlandó felmenni a lakásba, ezért a feldolgozás során az „Óvatos” fedőnevet kapta. Az eddig felmerült adatok alapján személye valószínűleg megegyezik dr. Wagnerrel. „Mérő János”, vagyis Laczkó azzal próbálta felcsalni, hogy azt állította, az előző szállítmányból hiányzott 80 db óra, és csak a lakásban adottak a feltételek az elszámoláshoz. Wagner erre közölte, hogy ez nagyon veszélyes, és Juda Fränkel egy szót sem szólt neki a hiányról. (A konspiráció mértékére jellemző Laczkó megjegyzése, mely szerint „Barna” nem ismerte Juda Fränkelt.) Mivel Wagner túlzottan óvatos volt, ezért a beszervezését nem erőltették, inkább a leépítése mellett döntöttek. Az általa második alkalommal leszállított 1493 db óráért minőségi kifogás miatt a BM Külügyi Osztály nem volt hajlandó a kialkudott darabonkénti 500 forintos árat kifizetni, csak 410 forintot. Így jóval olcsóbb áron vették át, összesen 659 170 forintot (mai áron körülbelül 85 millió forint) fizettek értük.⁴⁷

1967. szeptember 14-én egy ismeretlen osztrák diplomata jelent meg a „Deák” fedőnevű, a XIII. kerületi Sziget (ma Radnóti Miklós) utca 34. szám alatt található lakásnál, majd közölte, hogy Fränkel küldte Bécsből. Hosszas alkudozás után hajlandó volt felmenni a lakásba, és miközben „Deák” számolta az árut, az ismeretlen diplomata valószínűleg véletlenül rálépett a fotóautomata gombjára, és ellőtte szinte az összes filmet a gépből. Emiatt „Deák” nem volt biztos abban, hogy fényképet tudott készíteni az illetőről. 491 db Doxa márkájú óra és 27 db mintának szánt

45 = = ÁBTL 3.2.1. Bt-1573/3. 108. Javaslat, 1975. december 12.

46 = = ÁBTL 3.1.2. M-37474. 134. Jelentés, 1964. október 8.

47 = = ÁBTL 3.1.2. M-37474. 134. Jelentés, 1964. október 8.

óra volt a kofferban. Az illető 450 000 forintot (mai értéken megközelíti az 51 millió forintot) kapott az órákért. Mivel eredetileg 500 db Doxa és 29 db mintaóra szerepelt a szállítmányon, „Deák” kérte, hogy másnap tisztázzák a kérdést, de az ismeretlen diplomata erre nem volt hajlandó.⁴⁸

= = = A csempészés nehézségei

A csempészés egyik fő szervezője a már említett, „Barna” fedőnevű hálózati személy volt, akinek felesége egy 1964-es jelentés szerint „Szegő Éva” fedőnéven szintén jelentett az állambiztonságnak.⁴⁹ Az állambiztonsággal történő együttműködés bizonyos kockázatokkal is járhatott. Egyik alkalommal „Barna” így panaszkodott: *„[...] igen nehéz a csempész tevékenység folytatása, miután minden veszélyt neki kell viselnie. Így a forint áringadozásánál fennálló veszteség őt terheli, továbbá, ha az áruból ellopnak, az is az ő vesztesége. Ezenkívül túl szigorúak a diplomaták kiválasztásával kapcsolatban. Általában a diplomatakapcsolatokkal rendelkező csempészek nem hajlandóak felfedni diplomatáik kilétét, és az ezzel kapcsolatos túlzott érdeklődés gyanús lehet a csempészek előtt.”*⁵⁰

1960. április 23-én „Barna” táviratban értesítette az állambiztonságot arról, hogy egy nappal később szállítmány érkezik a Budapest VI. kerületi Eötvös utca 46. szám alatt található „Lenkei” fedőnevű lakásba. A futár személyét előzetesen beazonosították: Georgiosz Protonotariosz Prágába akkreditált, de magyar ügyekkel is foglalkozó görög kereskedelmi attasé volt. A jelentés szerint 821 400 forint értékben (ma megközelítőleg 130 millió forint) 1953 db, döntően Genève márkájú órát hozott magával. Protonotarioszt Laczkó ezúttal „Lenkei” fedőnéven fogadta. Megbeszélték, hogy a délutáni időpont nem kifejezetten alkalmas az áru átadására, ezért este 11 órára újabb találkozót beszéltek meg. Protonotarioszt 23 óra 15 perckor a Szondi utca felől a Rudas László (ma Podmaniczky) utca felé tartott, amikor őrizetbe vették. Gépkocsiját a Vörösmarty utcában találták meg. A forrás szerint az autóban ülő felesége, észlelve a helyzetet, beindította a gépjárművet, és az elé ugró rendőrt majdnem elgázolva, elmenekült. A Dózsa György úton, majd a Lehel úton 120–130 km/órás sebességgel száguldott, végül a Lehel téren padkára hajtott, és egy jelzőlámpaoszlopot kidöntve balesetet szenvedett. A jármű üzemképtelenné vált, de az asszony kisebb sérülésekkel megúszta. Az áru a kocsiban volt.⁵¹

48 = = ÁBTL 3.1.2. M-38668. 73. Jelentés, 1967. szeptember 14.

49 = = ÁBTL 3.1.2. M-37474. 120. Jelentés, 1964. április 9.

50 = = ÁBTL 3.1.2. M-37474. 144–147. Jelentés, 1964. december 14. Hasonló problémáról beszélt „Székely László” fedőnevű ügynök is, akinek az lett volna a feladata, hogy jutalékért cserébe az Artex által Romániában illegálisan vásárolt aranyat átcsempészsze a határon, és leadja a Magyar Nemzeti Banknak. A lebukás kockázatát szintén neki kellett volna viselnie. ÁBTL 3.1.2. M-20051/1. 158. Hálózati Jelentés, 1961. november 15.

51 = = ÁBTL 3.1.1. B-93242. 14. Figyelő jelentés, 1960. április 24.

Az állambiztonság munkatársai a Georges Protonotariosz által behozott órákat számolják.

ÁBTL 3.1.1. B-93242 B_93242_17_008

Protonotariosz eleinte azzal védekezett, hogy az egész történet provokáció, és a görög nagykövettel akart beszélni. Kihallgatása során arra a kérdésre, hogy kitől és kinek hozta az árut, először azt mondta, nem tud a kérdésre válaszolni, másodjára meg azt, hogy minek kérdezik, hiszen jobban tudják, mint ő. Végül beleegyezett az együttműködésbe, aláírta a szervezési dokumentumokat, köztük a csempészség elismerését. Fedőneve „Gazdász” lett. Munkájához anyagi dotációt ígértek, és szükség esetén engedélyezték számára kisebb órarmennyiség becsempészését.⁵² Megállapodtak, hogy feladatai a NATO-országokkal, főleg az amerikaiakkal és az angolokkal kapcsolatosak lesznek Budapesten és Prágában, hazájára vonatkozóan nem kell jelentenie, majd átadták neki az órák ellenértékét. Protonotariosz ezután nem adott hírt magáról. A csehszlovák állambiztonságtól tudták meg, hogy amint visszatért Prágába, levelet írt a befolyásos, Görögországban ügyvédként dolgozó apjának, amelyben részletesen leírta a történeteket.⁵³ Röviddel később hazarendelték Athénba, és nyomtalanul eltűnt az állambiztonság látóköréből.⁵⁴

Szintén „Barna” révén került a magyar állambiztonság látókörébe a bécsi belga nagykövetség attaséja, „Táncos” fedőnevű szervezési jelölt is, akit gyakran „Tän-

52 == ÁBTL 3.1.1. B-93242. 10–11. Jelentés, 1960. április 27.

53 == Uo. 16. Átirat, 1960. május 10.

54 == Uo. 18. Jelentés, 1960. november 5.

zer” fedőnéven is említene. Miután „Barna” megkapta az engedélyt, a futárigazolvánnyal⁵⁵ rendelkező „Táncos” július 2-án 500 db órát hozott be a bécsi belga nagykövetség által lepecsételt diplomáciai futárzsákban. „Táncost” a Walter Backes ügyében is közreműködő állambiztonsági tiszt, Laczkó György várta, ezúttal is „Lenkei” fedőnéven. Az első találkozó után megállapították, hogy beszerzés céljából érdemes tovább foglalkozni „Táncos”-sal. Következő alkalommal, 1961. szeptember 8-án egy győri szállodába vitte szállítmányát, mintegy 1000 db órát, 530 000 forint értékben (ma közel 80 millió forint). Előzőleg a szállodát a megyei állambiztonsági szerv hangtechnikával látta el, a központi szerv a fotótechnikát biztosította. Az ekkor készült felvételek alapján került sor a következő találkozó alkalmával „Táncos” beszerzésére.⁵⁶

A felderítés során megállapították, hogy „Táncos” korábban a Sabena belga állami légitársaságnál dolgozott, és jól ismerte a cég budapesti kirendeltségének vezetőjét. Kiderítették, hogy a férfi éppen válófélben volt, és feleségének a bíróság – tekintettel közös gyermekeikre – várhatóan nagy összegű tartásdíjat állapít majd meg. Új barátnője a bécsi opera balettáncosnője volt, valószínűleg innen kapta a fedőnevét is. 1961. november 10-én éjjel fél egykor a Bécsből érkező „Táncos” felkereste „Lenkei”-t, aki ekkor elmondta, hogy ő valójában nem az, akinek kiadta magát, hanem egy bizonyos „dr. Lelkes” rendőrőrnagy, ami ebben az esetben a fedőnév fedőneve, és éppen nyomozást folytat. Legendaként elmesélte, hogy az igazi „Lenkei” több hónapja letartóztatásban van, és az ő tippje alapján kerestek egy belga diplomatát, aki „Lenkei” bécsi kapcsolatán keresztül hozott volna be órákat, és ezt a diplomatát szerették volna leleplezni. Figyelmeztette „Táncost”, hogy az előző szállítmányról fotó- és hangfelvételek állnak rendelkezésre, és a mostani futárzsákokat csak akkor nyissa ki, ha vállalja az együttműködést a magyar állambiztonsággal. Amennyiben nem, akkor diplomáciai ügy lesz belőle, a Magyar Külügyminisztérium értesíti a belga nagykövetséget, és a jelenlétükben bontják ki a zsákok; megmutatják a nagykövetnek a birtokukban lévő futárigazolványt és pecsétet, valamint az ezekről készült fényképeket.

„Tänzer” elmondta, hogy a bécsi nagykövetségük minden iratát le tudja másolni, egyedül a nagykövetség páncélszekrényéhez nem fér hozzá, mivel az a nagykövet lakásán van. Közölte, hogy ő a Bécsben működő Nemzetközi Atomenergetika-ügynökség belgák által akkreditált titkára is. Az iratok szerint „Tänzer” megköszönte, hogy ilyen kulturált, diszkrét formában, nem nagy felhajtással szervezték be. A legközelebbi találkozót Pozsonyba, a patinás Hotel Devin halljába szervezték, ahová „Tänzer”-nek feladatként olvasható formában el kellett hoznia a nagykö-

55 == Hivatalos igazolvány, amely a hivatásos állami, diplomáciai vagy katonai futárokat jogosítja fel a hivatalos küldemények szállítására. Feljogosítja birtokosát a védett intézményekbe való belépésre, valamint biztosítja a haladást államhatárokon keresztül, illetve forgalomkorlátozások idején is.

56 == ÁBTL 3.1.2. M-37474. 56–58. Jelentés, 1964. szeptember 12.

vetség rejtjelezett táviratait és egyéb, a magyar állambiztonságot érdeklő iratokat, részben eredetiben, részben másolatban. A látszat kedvéért „dr. Lelkes” megkérte, hogy „Tänzer” „Barna” előtt ne fedje fel őt, hogy valójában rendőr, és egyelőre ne vállalkozzon csempészésre, hivatkozva arra, a mostani útjáért is 30 000 schillinget kapott. Megegyezték, hogy további munkájáért anyagi dotációban részesítik. A beszervezést követően „dr. Lelkes” és „Tänzer” szórakozás céljából egy budapesti mulatóba mentek.⁵⁷

A jelentés szerint „Tänzer” kapcsán szóba került a Sabena légitársaság akkori budapesti igazgatója, Jean Vloeberghs is, akire „Pilóta” célszemély fedőnéven operatív dossziét nyitottak. Ő 1956 és 1968 között irányította a budapesti irodát, és a magyar elhárítás azt gyanította, hogy összejátszik a francia hírszerzéssel, és ezért épített ki jó kapcsolatokat a magyar belügy munkatársaival. Ennek háttérében az állt, hogy az Újpest Dózsa labdarúgó csapata még 1957-ben külföldi túrát szervezett, amelyhez a Sabenától béreltek repülőgépet, a túrát azonban a Magyar Labdarúgó Szövetség nem engedélyezte, ezért az emiatt ide repült gép üresen ment vissza Belgiumba. Ez a társaságnak mintegy 100 000 forintos kárt okozott, amit Vloeberghs javaslatára elengedett a belga légitársaság. A jelentések szerint innentől kezdve rendszeresen meghívták az Újpesti Dózsa rendezvényeire. Amikor az állambiztonság évekkel később vizsgálta a rendőrtisztek és „Pilóta” kapcsolatát, Horváth Mihály, a klub elnöke csak annyit mondott, a kapcsolat elmélyítése a kémelhárítás kérésére volt.⁵⁸

Vloeberghset a magyar szervek megpróbálták átállítani és az Amerikai Egyesült Államok elleni hírszerzéshez felhasználni. Ezt leginkább kompromittálással szertették volna elérni. Egyrészt Zamek Vladimir, a Malév (Magyar Légiközlekedési Vállalat) kereskedelmi igazgatójának segítségével egy operatív tisztet vezettek be mellé, másrészt a Sabena egyik magyar munkatársát, „Bonzó” fedőnevű hálózati személyt állították rá. „Bonzó” konkrétan azt a feladatot kapta, hogy mindenáron vegye rá Vloeberghset a csempészésre, főleg órákéra. *„Az ügynök feladatul kapta, hogy az anyagi nehézségére hivatkozva vesse fel, hogy a sportolók milyen jól élnek a csempészből, mesélje el, hogy egy-egy külföldi út alkalmával hoznak be órát stb. és komoly összegeket keresnek rajta. Célunk, hogy csempészésbe vigyük bele.”*⁵⁹ Még olyan trükköt is bevetettek, hogy „Bonzó”-t kiküldték Brüsszelbe órát csempészni, ahol nem lehetett kedvező áron órához jutni, ezért az állambiztonság adott neki pár darabot, és itthon azt kellett előadnia, hogy darabján 200–300 forintot keres.⁶⁰ Ez azonban nem vezetett eredményre, mint ahogy az erkölcsi kompromittálására tett kísérletek sem. 1963-ban fény derült ennek okára is: Vloeberghs egy „Pataki”

57 = = ÁBTL 3.1.2. M-37474. 59–63. Jelentés, 1964. november 14.

58 = = ÁBTL 3.1.5. O-13428. 126. Összefoglaló jelentés, 1967. augusztus 13.

59 = = ÁBTL 3.1.2. M-35929. 126. Jelentés, 1960. október 24.

60 = = Uo. 228–230. Jelentés, 1961. május 11.

fedőnevű hálózati személynek elárulta, 1958 óta tudja, hogy megfigyelik, például „beosztottja »Bonzó« fedőnevű ügynökünk előtt elég neki kijelentenie, hogy vörös vagy szőke hajú nővel szeretne megismerkedni, igényét »Bonzó«, feltehetően a Belügyminisztérium irányítása mellett, rövid idő alatt teljesíti”.⁶¹

Vloeberghsről egy 1966-ban a lakásán tartott titkos házkutatás kapcsán megállapították, hogy bizalmas jellegű gazdasági információkat gyűjt, különösen a konkurens magyar légitársaságról, a Malévról. Az információk a gyanú szerint Bánhegyi Lászlótól, a Malév Nemzetközi Kapcsolatok Osztályának vezetőjétől vagy Húvös Sándortól, a vállalat vezérigazgatójától származhattak. Bánhegyi sportolói pályafutását befejezve rövid ideig a Sabena alkalmazottja volt. A vizsgálatok során nem sikerült bizonyítani Húvös és Bánhegyi felelősségét.⁶² Vloeberghs egészen 1968 júniusáig állt megfigyelés alatt. Ekkor a Sabena Indiába helyezte át.⁶³

1965. január 30-án a „Kölcsön” fedőnevű K-lakásba megérkezett egy „Barna” által javasolt újabb diplomata csempész, a spanyol Benjamin Miguel Padilla Santander, 902 db órával, mintegy 322 310 forint értékben. Padilla előzetes ellenőrzése felkeltette a magyar állambiztonság érdeklődését, ezért a következő Magyarországra tervezett útjára már operatív tervet készítettek. A diplomatát már az országba érkezésekor őrizetbe szándékozták venni, de ha a körülmények miatt ez nem sikerült volna, akkor legkésőbb akkor, amikor a következő szállítmányát átadja. A tervek szerint kihallgatását a hírszerzésre kívánták bízni, és amennyiben szerintük alkalmas, beszervezik, ha nem, letartóztatják és bírósági úton elítélik. Utóbbi esetben a cél az lett volna, hogy személye cserealapként szolgáljon valamelyik Spanyolországban raboskodó kommunista kiszabadításához.⁶⁴ 1965. április 24-én Padillát árucsempészség közben tetten érték. 610 db Doxa márkájú óra volt nála. Padilla a körülményeket mérlegelve, maga ajánlotta fel szolgálatait.⁶⁵

Padilla Katalóniában, Girona városában született 1915-ben; a spanyol polgárháborúban a köztársaságiak oldalán harcolt, annak államvédelmi részlegénél szolgált.⁶⁶ A polgárháború befejeztével Franciaországba menekült, majd 1942-ben, franciának adva ki magát, a bécsi Siemens-Schuckert cég munkása lett. 1945-ben Párizsban próbált szerencsét, de 1946-ban visszatért Bécsbe. Alkalmi munkákból élt, majd 1951-től a bécsi „francia információs és dokumentációs szolgálatnál” dolgozott, amely valószínűleg a Külföldi Dokumentációs és Kémelhárító Szolgálat (Service de Documentation Extérieure et de Contre-Espionnage, SDECE) bécsi kirendeltségére utal.⁶⁷

61 == ÁBTL 3.1.5. O-13428. 140. Összefoglaló jelentés, 1968. január 30.

62 == ÁBTL 3.1.5. O-13428. 123. Összefoglaló jelentés, 1967. augusztus 13.

63 == Uo. 159. Javaslat, 1969. június 4.

64 == ÁBTL 3.1.2. M-37474. 160–161. Jelentés, 1965. április 5.

65 == ÁBTL 3.2.1. Bt-1277/1. 86. Jelentés, 1965. május 3.

66 == ÁBTL 3.2.1. Bt-1277/1. 97–101. Szovjet átirat, 1965. október 26.

67 == Uo.

1965. április 24. Benjamin Padilla (háttal)
előállítása során a csempészett órákkal.

ÁBTL 3.2.1. Bt-1277 Bt_1277_1_109

Az 1950-es évek közepétől a bécsi uruguayi nagykövetségen kapott állást. 1952-ben szerepelt a francia hírszerzés ausztriai ügynökeinek névsorában. 1961-ben a szovjet állambiztonság beszervezte, és állítólag operatív szempontból értékes jelentéseket is adott a spanyolországi amerikai támaszpontokról és uruguayi titkos diplomáciai dokumentumokról. Ugyanakkor folyamatosan üzérkedett és csempészett, ami növelte lebukásának kockázatát, és számos francia hírszerzőgyanús figurával tartott aktív kapcsolatot. 1963-ban 3000 dollárt kért, amit szovjetek nem fizettek ki, ezután megpróbálta megzsarolni őket, információiért előre kért bizonyos összeget, ezért végül leépítették.⁶⁸

A fentiekből kiderült, hogy személye nem lehetett alkalmas a Spanyolországban bebörtönzött kommunisták kiváltására, hiszen maga is a Franco-rendszer áldozata volt. A magyar állambiztonság végül „Spink” fedőnéven beszervezte és 1971 októberéig foglalkoztatta. Már az első évben fontos feladatokat hajtott végre: *„Többek között átadta az uruguayi konzulátusok vezetőinek aláírását, pecsétmásolatait és*

68 == Uo.

az uruguayi követség rejtjeleszközeit. Átadott 2 biankó és egy kitöltött útlevelet, két részletes utasítást a követség ügykezeléséről, valamint anyagi-pénzügyi rendelkezésekről. Folyamatosan jellemzi értékesebb kapcsolatait, és a szocialista országok vonatkozásában felmerült uruguayi diplomatákat. Rendszeresen átadja a Nemzetközi Atomenergia Ügynökség észak- és délamerikai képviselőinek értekezleteiről szóló bizalmas jegyzőkönyveket.”⁶⁹ 1967-ben egy időre megszakadt „Spink” és a magyar állambiztonság kapcsolata, részben előbbi betegsége miatt, részben azért, mert csempésztevékenysége miatt az osztrák hatóságok látókörébe került. 1969-ben a kapcsolatot felújították vele, de munkája nem volt igazán hatékony. Beszervezési irataiból és más hálózati jelentésekből azonban az derül ki, hogy hálózati tevékenységének szinte teljes ideje alatt műkincseket csempésztett ki az országból.⁷⁰

„Barna” közvetítésével 1966. április 30-án 1 666 000 forint értékben (mostanság körülbelül 140 millió forint) 1200 db órát és egyéb csempészárut hozott be Magyarországra Victor Michel Veltze, a bécsi Nemzetközi Atomenergia-ügynökséghez kirendelt bolíviai diplomata. Az árut „Mérő” vette át. 1967. június 3-án már 1 666 000 forint értékben (ma megközelítőleg 190 millió forint) csempésztett, az ekkor behozott termékeket a kémelhárítás „Deák” fedőnevű hálózati személye fogadta. Az átvételről fényképek, valamint egy gyenge minőségű hangfelvétel készült.⁷¹

Az ekkor még „Hosszú” fedőnéven említett Veltze személye felkeltette a magyar hírszerzés érdeklődését, különösen az atomenergia-ügynökség vonalán. Nyugati atommissziók tanulmányozására, dokumentációk megszerzésére kívánták felhasználni, valamint olyan személyek felkutatására, akiket az állambiztonság a későbbiekben beszervezhetett, felhasználhatott. A beszervezésére operatív tervet dolgoztak ki, a végrehajtása azonban első alkalommal, 1967. szeptember elején külső, nem várt körülmények miatt meghiúsult. Legközelebb 1967. december 14-én nyílt lehetőség a beszervezés lebonyolítására. Amikor az újfent Budapesten tartózkodó Veltze a XIII. kerületi Sziget (ma Radnóti Miklós) utcában kiszállt az autójából és táskájával megindult az állambiztonság által kijelölt lakóházhoz, a ház kapujában a letartóztatására kirendelt egység elfogta és a Budapesti Rendőrfőkapitányság vizsgálati osztályának épületébe vitte. Táskájában 400 db Marvin és Doxa márkájú óra volt. Megkérték, hogy adja át a behozatali engedélyt, mellyel értelemszerűen nem rendelkezett. Bírósági eljárással fenyegették, és kilátásba helyezték letartóztatását. A meglepett Veltze a körülményeket mérlegelve ráállt az együttműködésre, és „Verdon” fedőnéven beszervezték.⁷² A megbeszélte találkozókra azonban nem ment el, amikor pedig tartótisztje Bécsben többször is felkereste, megtagadta a további együttműködést.⁷³

69 = ÁBTL 3.2.1. Bt-1277/2. 31–32. Javaslat, 1966. március 14.

70 = Uo. 157–161. Javaslat, 1969. november 13.

71 = ÁBTL 3.2.1. Bt-931. 79–86. Jelentés, 1967. június 13.

72 = Uo. 94–101. Jelentés, 1967. december 18.

73 = Uo. 172–173. Határozat, 1968. április 26.

Victor Veltze diplomata rendszámú autója
1967. június 3-án valószínűleg a Sziget (ma Radnóti
Miklós) utca 29. előtt, „Deák” lakásának a közelében.

ÁBTL 3.2.1. Bt-931 Bt-931_088_039

= = = A Grünblatt-féle csempészbank

1956-ban szervezték be a „Lukács Dezső” fedőnevű ügynököt, és közvetlenül az 1956-os forradalom után, novemberben telepítették Ausztriába. Fő feladata nagybátyja, Grünblatt Mátyás, az osztrák alvilág egyik ismert alakjának megfigyelése lett. Emellett a BM II/4. (Közlekedés Elhárító) Osztály számára kellett jelentéseket készítenie. Feladata később kiegészült a „nyugati ellenséges emigráció”, valamint az ellenséges titkosszolgálatoknak dolgozó magyar származású személyek megfigyelésével.⁷⁴ Hálózati munkája nem volt eredményesnek mondható, más tekintetben azonban hasznosnak bizonyult: „Lukács” lett a magyar állambiztonság és Grünblatt közötti csempészforgalom egyik összekötője, átvéve előbbi magyarországi üzletét, amelyből a magyar állam is hasznot húzott. Grünblatt a Nyugaton élő magyaroktól valutát (Ausztriában főleg schillinget) gyűjtött, amelyet aktuális árfolyamon átváltva, forintban juttatott el a magyarországi rokonaikhoz. A befolyt schillingből Ausztriába csempészett svájci órákat vásárolt, majd ezeket diplomaták, hajósok és más személyek közvetítésével Magyarországra csempészte.⁷⁵

74 = = ÁBTL 3.2.1. Bt-623. 46–48. Javaslat, 1957. május 29.

75 = = Uo. 86–91. „Lukács Dezső” ügye, 1958. február 18.

„Lukács” bekapcsolódásával az órák a közlekedés- és hírközlés-elhárítás „Erika” fedőnevű hálózati személyének közbeiktatásával az állambiztonsághoz kerültek. 1957 végén darabjáért 300 forintot fizetett a BM gazdasági osztálya.⁷⁶ „Erika” beosztási anyaga szerint ekkoriban az Utasellátó Vállalat csepeli szabadkikötőben található kávéházban dolgozott, mint kávéfőző.⁷⁷ A beváltott órák ellenértékéből levonták a jutalékot, és a maradékból az állambiztonság forintban kifizette a kint élő magyarok által támogatni szándékozott itthoni rokonokat. A pénzt az állambiztonság megbízásából „Erika” levélben és személyesen juttatta el a „Lukács” által megadott címekre, nem egészen egy év alatt 52 000 forintot 34 főnek, akik mit sem sejtettek arra vonatkozóan, hogy a titkosszolgálat áll a háttérben.⁷⁸ Az üzleten „Lukács” 3 000 000 forintot, körülbelül 1 500 000 schillinget keresett.⁷⁹ Az általa beküldött órákból egyébként 1957 októberében 2050 db, mintegy 650 000 forint (napjainkban körülbelül 120 millió forint) volt az állambiztonságnál.⁸⁰ Egy 1961-es jelentés szerint 1957. április–május környékén „Lukács” irányába már két–három millió forintot (mai értékre átkonvertálva 400–500 millió forint) kellett volna fizetnie a Belügyminisztériumnak.⁸¹ Az nem derült ki, hogy miből adódott ez az óriási nyereség, de az összeg nagyságából arra következtethetünk, hogy nem csak órákat csempészett „Lukács”, aki hamarosan szállodát vásárolt magának Bécsben.⁸²

A magyar állambiztonság úgy vélte, hogy Grünblatt tudott „Lukács” és a köztük lévő kapcsolatról: *„»Lukács« anyagainak tanulmányozása során megállapítottuk, hogy Grünblatt a kezdeti időkben nem bízott meg »Lukács«-ban és komolyabb üzleti megbízásokat nem adott részére. A későbbiek folyamán bizalmatlansága eloszlott, amit az is bizonyított, hogy magyarországi kifizetéseit teljesen »Lukács«-ra bízta. Ebből arra következtettünk, hogy »Lukács« megmondta Grünblattnak a velünk való kapcsolatát, elsősorban azért, hogy elnyerje Grünblatt bizalmát, mivel részükre ez az út volt a legbiztonságosabb a magyarországi kifizetések intézésére”* – áll az egyik jelentésben.⁸³ Grünblatt azonban nemcsak „Lukács”-on keresztül intézte az átutalásokat, hanem felhasználta korábbi barátnőjét, „Pénzes”-t is. „Pénzes” az állambiztonság

76 = = Uo. 75–78. Javaslat, 1957. október 19.

77 = = ÁBTL 3.1.1. B-82865. 12. Jelentés, 1960. december 22.

78 = = ÁBTL 3.2.1. Bt-623. 75–78. Javaslat, 1957. október 19. Az 52 000 forint az „Erika” által személyesen addig kivitt összeget tartalmazta, de a jelentésben utalás van arra, hogy többeknek fejenként 10 000 forint körüli összeget, Czeyda Pommersheim Lászlónak, az 1945 előtti Magyar Általános Hitelbank korábbi vezető beosztású munkatársának 30 000, Sós S. újpesti lakosnak pedig 60 000 forintot (2025-ben körülbelül 11 millió forintot ért) kellene kifizetniük.

79 = = Uo.

80 = = Uo.

81 = = Uo. 141–145. Javaslat, 1961. augusztus 18.

82 = = Uo.

83 = = Uo. 143. Javaslat, 1961. augusztus 18.

beszervezett hálózati személye volt, amiről az állambiztonság feltételezése szerint szintén tudott Grünblatt.⁸⁴ Ellenőrzött keretek között, együttesen mintegy 4–5 millió forintot küldött be az országba, és 1957-ben a magyar titkosszolgálat közreműködésével illegálisan körülbelül 300 személynek utaltak ki pénzt.⁸⁵ Ez az ügy arra világít rá, hogy a külföldön élő magyarok hazautalt segélyei által titokban a magyar állambiztonság kezdőtőke nélkül is bevételhez tudott jutni.

Egy 1966-os dokumentum összekötötte Grünblatt és „Barna” csempésztevékenységét, a jelentés egyben fényt derít arra is, hogy „Barna” honnan szerezte az órákat. *„Az órák bevásárlása a Cornavin Részvénytársaság Wien I. kerület Marc Aurelius Strasse 2/a. szám alatt történik. Ez a cég részben legálisan, részben csempész úton szerzi be a svájci órákat. Az órák ára darabonként: Cornavin 127 schilling, Doxa és Marvin 328 schilling”* – áll az egyik jelentésben.⁸⁶ Ekkoriban 100 forintért átlagosan 46-47 schillinget adtak.⁸⁷ A kivitt forint a kelet-európai valutákra szakosodott, 1974-ben csődbe jutott Allgemeine Wirtschaftsbankba, valamint a Bankhaus Feichtner & Co. magánbankba került. Ez utóbbit egyszerűen csak csempészbanknak hívták. „Barna” szerint nem ez volt az egyetlen: *„Egy másik ilyen bank a Feichtner & Co., Wien I. kerület Wipplingerstrasse és Tuchlauben sarok, ahol Grünblatt a társtulajdonos.”*⁸⁸ A bank alig pár lépésre volt a Cornavin bécsi üzletétől.

= = = A svájci órák csempészésének alkonya

Korábban utaltam rá, hogy 1964-ben Laczkó szerint „Barna” és Juda Fränkel még nem ismerték egymást. Ez 1968-ra megváltozott. Ekkora már nem is annyira az órákat, hanem egyre inkább az aranyat preferálták a csempészetben. Beszédes „Barna” megjegyzése: *„Óra küldésére semmi esetre sem szabad számítani, mert mindenki tudja, hogy a mai kurzus mellett Pesten olcsóbban lehet Marvint kapni, mint itt.”*⁸⁹ Az ügynök jelentette, hogy Juda Fränkelék egy diplomata segítségével aranyat csempésznének, grammonként 115 forintos áron. Stollár László őrnagy hasznosnak értékelte az értesülést: *„Korábbi tapasztalatok szerint a Fränkel-vonalról jövő diplomaták általában nyugat-európaiak és operatív szempontból értékesebbek, mint például a Tokáczián[tól] vagy más személyektől jövők. Különösen előnyös számunkra, hogy a diplomata vállalja a teljes összeg kivételét az országból.”*⁹⁰

Az állambiztonság tehát nem csak Fränkellel állt kapcsolatban. Az említett Verusan Tokatzian Bécsben élő örmény üzletember, 1962 környékén gyerekuhaüz-

84 == Uo. 96. Jelentés, 1958. február 28.

85 == Uo. 97. Javaslat, 1958. február 28.

86 == ÁBTL 3.1.2. M-37474. 176. Jelentés, 1966. november 28.

87 == <https://arfolyam.iridium.hu/en-US/ATS/1963-04-11>.

88 == ÁBTL 3.1.2. M-37474. 176. Jelentés, 1966. november 28.

89 == Uo. 241. Jelentés, 1968. szeptember 21.

90 == Uo.

letet nyitott a bécsi belvárosban, ahol több nagykövetség is található. Többek között ő ajánlotta a már említett Veltzét, azaz „Verdon”-t is „Barna” figyelmébe. Szintén Tokatzian ajánlotta be a „Shell Péter” fedőnevű diplomatát. A spanyol anyanyelvű és állampolgárságú „Shell” az ENSZ Nemzetközi Atomenergia-ügynökségénél dolgozott.⁹¹ 1968. november 30-án és december 1-én Budapesten, az „Otthon” fedőnevű k-lakásban szervezett találkozóra az állambiztonság megbízásából „Shell” hét kilogramm aranyat hozott a szerv részére, amit átadott a már említett „Deák” fedőnevű hálózati személynek.⁹² 1969. március 15-én újabb hét és fél kilogramm aranyat szállított az állambiztonság engedélyével, amit egy nappal korábban vett át Tokatzian bécsi gyerekruháüzletében. A határon az ENSZ-útlevelét használta, ezért mentesült a vámellenőrzés alól. Visszafelé 600 000 forintot kellett volna kivinnie, de túl kockázatosnak ítélte, ezért csak 100 000 forintot vett át. „Shell” közvetítői jutaléka ezen az oda-vissza úton 500 dollár volt.⁹³

Az aranycsempészség mechanizmusára vonatkozóan a korrupt rendőrtiszt, Molnár László elleni vizsgálat során kerültek elő adatok. Molnár a II. Főcsoportfőnökség, vagyis az ORFK-n belül működő bünyügyi rendőrség Társadalmi Tulajdonvédelmi Osztály (II/1) munkatársa volt. Molnárék operatív célból műkincseket csempészt ki Ausztriába, főleg osztrák festők alkotásait, mert azoknak kint nagyobb értéke volt, mint Magyarországon. A képek egy része „Asztalos”-tól, a II. Főcsoportfőnökség egyik ügynökétől származott.⁹⁴

A kivitt műalkotásokért kapott pénzt aztán átvitték Olaszországba, és ott több kilónyi aranyat vásároltak belőle. Az 1960-as évek végi állapotokról a Molnár László és társai ügyében tanúként meghallgatott értékecsüs elmondta: *„Az arany világpiacon árához viszonyítva kidolgoztuk az ékszerbolt árajánlatait, melynek megfelelően a 14 karátos fazonaranyat 85–110, a 18 karátos fazonaranyat pedig 153 forintig vettük át. Ebben az időben Olaszországban 1,3-tól, 1,5 dollárért nagyon jó minőségű aranyárut lehetett már kapni. Ez nyilvánvalóan fellendítette az aranycsempészséget, mert a külföldi vétel és a magyar eladás között háromszorosánál is több volt a haszon.”*⁹⁵ Olaszország mellett Libanonból is hoztak be illegálisan némi aranyat. Erre jó példa a Molnár László által foglalkoztatott „Török János” fedőnevű hálózat, libanoni állampolgár, akiről az egyik jelentés így ír: *„1972. tavaszán Molnár felszólítására Libanonból meghatározott fazonú aranyékszereket körülbelül 3-3 és fél kilo-*

91 = ÁBTL 3.1.2. M-37753. 32. Feljegyzés, 1968. október 25.

92 = Uo. 38. Jelentés, 1968. december 21.

93 = Uo. 96. Jelentés, 1969. március 20.

94 = ÁBTL 3.1.9. V-160430/1. 408. Jegyzőkönyv, 1974. március 13. Az operatív cél ez esetben a beépülési szándékot jelentette, hiszen az arany- és műkincscsempészet hálózatai és gócpontjai egyaránt fontosak és érdekesek voltak a II. Főcsoportfőnökség, a III. (állambiztonsági) Főcsoportfőnökség vagy az MNVK-2 (katonai hírszerzés) Csoportfőnökség számára.

95 = ÁBTL 3.1.9. V-160430/4. 189. Tanúkihallgatási jegyzőkönyv, 1973. február 16.

*gramm mennyiségben hozott be. Az aranynak a Ferihegyi Repülőtéren vámnál történő áthozatalát Molnár személyesen biztosította.*⁹⁶ „Török Jánost” 1970-ben szervezte be a Budapesti Rendőrfőkapitányság II/1–1/C. alosztály, és a kémelhárítással (III/II) közösen foglalkoztatták.⁹⁷ 1972. folyamán az állambiztonság hírszerzése (III/I) vette át „Sandley” fedőnéven.⁹⁸ Tartója Czottner Sándor lett. „Török János” vallomásaiban úgy emlékezett, hogy Czottner is segítette a csempészáru repülőtéri áthozatalában.⁹⁹ Ehhez még hozzátehetjük, hogy „Török János” 1964-ben kifejezetten az embargós elektronikai termékek szocialista országokba történő csempészése céljából alapította vállalkozását Bejrútban.¹⁰⁰ A behozott aranyat meghatározott hálózati személyek, esetleg fedett igazolvánnyal ellátott hatósági személyek, ebben az esetben rendőrtisztek váltották be a Bizományi Áruház Vállalatnál vagy az Óra- és Ékszerkereskedelmi Vállalatnál. A Molnár-ügy amiatt pattant ki, mert az előre engedélyezettnél nagyobb mennyiséget váltottak be, és a jelzőrendszer riasztott.¹⁰¹

= = = Az óracsempészség célja

„Barna” olyan sikeresen szervezett be diplomátákat csempészség céljából, hogy erre a Szovjetunióban is felfigyeltek. 1961. augusztus 4-én a magyar BM III. Főcsoportfőnöksége és a Szovjetunió Minisztertanácsa Állambiztonsági Bizottság (azaz a KGB) II. Főosztálya közös operatív tervet dolgozott ki diplomáták kompromittáló célú csempészségére „Barna” fedőnevű ügynök bevonásával. Azonban ezzel több probléma is akadt. A terv részeként „Barna” elküldött egy Romániába akkreditált uruguayi diplomatát Moszkvába, de ott a diplomata azzal szembesült, hogy rubelben akarják neki kifizetni a csempészárut. Ő ezt átverésnek értékelte, mert a rubelt a bécsi feketepiacon nem tudta megfelelő értéken átváltani. A kérdés tisztázására Laczkó és „Barna” kénytelen volt Moszkvába utazni. Problémaként jelentkezett továbbá a nagy távolság, valamint a Szovjetunióba utazó nyugati diplomaták fokozottabb anyaországi ellenőrzése. Emiatt magasabbak voltak a szállítási díjak is. Az egyik nyugatnémet diplomata például 10 000 dollárt kért egy útért, ami irreális költségnövekedést eredményezett volna. Emiatt a felek elálltak a folytatástól.¹⁰²

Pontos ismeretekkel nem rendelkezünk az állambiztonság által becsempésztett órák mennyiségét illetően. Csak becsülni tudjuk, hogy az 1960-as években több tízezer darab is lehetett. Az viszont kiderül a fenti példákból, hogy az óracsempészség operatív érdekeket is szolgált. A legtöbb esetben olyan kiszemelt személyek kompro-

96 = = ÁBTL 3.1.9. V-160430/1. 46. Jelentés, 1973. december 1.

97 = = Uo. 64. Intézkedési terv, 1973. december 14.

98 = = Uo. 65.

99 = = ÁBTL 3.1.9. V-160430/2. 373. Önvallomás kiegészítés, Czottner Sándor, 1974. április 6.

100 = = Uo. 270. Jegyzőkönyv, 1974. március 4.

101 = = ÁBTL 3.1.9. V-160430/1. 141. Jelentés, 1974. január 25.

102 = = ÁBTL 3.1.2. M-37474. 77–78. Jelentés, 1963. február 28.

mittáló beszerzésére irányult, akiket a későbbiekben hírszerzési feladatokra használhattak. Többségüket nem közvetlenül a saját országuk, hanem harmadik ország vagy a nemzetközi szervezetek (például az ENSZ vagy a Nemzetközi Atomenergia-ügynökség) ellen vetették be. Azonban más operatív érdekek is megjelentek. Erre utal, hogy az órák többsége a BM Külügyi Osztályához került. A Külügyi Osztály felügyelte az úgynevezett „B” ellátmányt, vagyis az operatív munkával közvetlenül összefüggő költségeket. Ez magában foglalta az operatív akciók kiadását, a konspirált és találkozási lakások üzemeltetését, a „T” állomány¹⁰³ költségeit és az „ügynöki dotációt”.¹⁰⁴ Az „ügynöki dotáció” hasonlít a külkereskedelemben használt „alkotmányos költséghez”. Ahogy a neve is utal rá, ezt a pénzt alapvetően az együttműködő hálózat anyagi megbecsülésére és költségeinek finanszírozására fordították. Ez lehetett rendszeres vagy alkalmi juttatás. Fizethették készpénzben, aranyban, aranytárgyban, takarékbetétkönyvben vagy tárgyi ajándékban. Folyósítása történhetett személyesen, postai úton, titkos bankszámlára utalással készpénzzel, rejték helyes elhelyezéssel, takarékbetétkönyvre utalással és ezek kombinációjával.¹⁰⁵ Hogy mekkora készpénz lehetett egyidejűleg egy osztályon, arra is találunk utalást. 1989-ben Kiss László alezredes, a közel- és távol-keleti államokkal szembeni elhárítással foglalkozó III/II-4. Osztály vezetője a rendszerváltás bizonytalanságát kihasználva, arra tett kísérletet, hogy a kezelésében lévő mintegy 11,8 millió forint (mai értéken körülbelül 320 millió forint) „ügynöki dotáció” címén félretett pénzt maga és beosztottjai között szétossza, ellopja.¹⁰⁶ Az „ügynöki dotáció” anyagi hátterének előteremtésére a csempészs kiváló eszköz lehetett.

Az eddig feltárt iratokból nem derül ki, hogy mi lett a sokezerényi becsempésztett órával. Csupán analógiákra hagyatkozhatunk. 1988-ban a magyar állambiztonság megszerezte a Münchenben működő Újváry Sándor által alapított Griff Kiadót. A kiadó megvétele a rendszerváltás folyamatának kézben tartása és befolyásolása mellett a magyar kultúra külföldi és a nyugati magyar kultúra hazai terjesztésével ideológiai célokat is szolgált.¹⁰⁷ Ennek érdekében egy magánszemély, bizonyos „Burford” fedőnevű hálózat bevonásával megvásárolták a kiadót. Azt sejtették, hogy a kiadó nem lesz nyereséges, ezért anyagi hátteret próbáltak mellé rendelni. Ebből a célból az állambiztonság képviselője és „Burford” megkeresték az országos kiskereskedelmi hálózattal rendelkező Skála-Coop vállalatcsoport külkereskedelemmel és nemzetközi kapcsolatokkal foglalkozó Skála World Trade üzletágát,

103 == A BM nyílt állományú tagjai, akik a külső feladataik során használtak fedést.

104 == ÁBTL Parancsgyűjtemény. A Magyar Népköztársaság belügyminiszterének 0017. számú utasítása, 1968. december 17.

105 == ÁBTL 4.1. A-3169. 70–71. Az illegális ügynöki tevékenység egyes mozzanatainak felismerhetőségi jegyei a kémelhárítási szűrő-kutató munkában, 1982. d. n.

106 == ÁBTL 2.8.1. 14042. 30/2. Jelentés, 1989. július 17.

107 == ÁBTL 3.2.5. O-8-821. 46–49. „Hontos” jelentése, d. n.

hogy segítsenek megszerezni a mágneses és optikai adathordozókat (magnókazetták, videokazetták stb.) gyártó japán TDK termékek kizárólagos magyarországi forgalmazását. A Skála World Trade részéről Gacsályi Tamás igazgatóval, a „BM III/II. Csoportfőnökség munkatársával” vették fel a kapcsolatot, és abban maradtak, ha jó áron tudják beszerezni az árut, akkor a Skála rajtuk keresztül fogja megrendelni a TDK-termékeket.¹⁰⁸ Mindezek alapján joggal feltételezhető, hogy az 1960-as években a csempészórákat valószínűleg döntéshozói helyzetben lévő állambiztonsági operatív kapcsolatok segítségével teríthették a hazai kiskereskedelmi láncolatban.

= = = Levéltári források = = =

Állambiztonsági Szolgálatok Történeti Levéltára (ÁBTL)

Parancsgyűjtemény

A Magyar Népköztársaság belügyminiszterének 0017. számú utasítása,
1968. december 17.

2.7.1. Napi operatív információs jelentések

2.8.1. Állambiztonsági szervek nyílt állományú alkalmazottjainak iratai
14042. Kiss László

3.1.1. Beszervezési dossziék

B-82865. „Erika”

B-93242. [Meghiúsult beszervezés]

3.1.2. Munkadossziék

M-20051/1. „Székely László”

M-35929/1. „Bonzó”

M-37474. „Barna”

M-37753. „Shell Péter”

M-38668. „Deák”

M-38838. „Buda”

3.1.5. Operatív dossziék

O-13428. Jean Vloeberghs

3.1.9. Vizsgálati dossziék

V-160430/1. Molnár László és társai

V-160430/2. Molnár László és társai

V-160430/4. Molnár László és társai

V-163006. Farkas Péter Pál

3.2.1. Bt-dossziék

Bt-623 „Lukács Dezső”

Bt-931 „Verdon”

108 = = Uo. 109. Jelentés, 1989. január 10.

- Bt-1272/1 „Spink”
- Bt-1272/2 „Spink”
- Bt-1573/1 „Merlier”
- Bt-1573/2 „Merlier”
- Bt-1573/3 „Merlier”
- 3.2.4. Kutató dossziék
 - K-1774 „Sellar Marianne”
- 3.2.5. O-8 dossziék
 - O-8-821 „Bayern München”
- 4.1. Állambiztonsági munkához készült háttéranyagok (A-anyagok)
 - A-3169 BM III/II. Csoportfőnökség vezetői kollektívája: Az illegális ügynöki tevékenység egyes mozzanatainak felismerhetőségi jegyei a kémelhárítási szűrő-kutató munkában. Ideiglenes anyag. 1982.

=== Hivatkozott irodalom ===

Molnos, 2004

Molnos Péter: Festmények hamisításáról. IV. rész. *Artmagazin*, II. évf. 3. sz. 82–83.
<https://www.artmagazin.hu/articles/archivum/17c3358459057638568dd2ofcd367473> (utolsó letöltés: 2026. július 28.).

Orbán-Schwarzkopf, 2013

Orbán-Schwarzkopf Balázs: India-2: Egy magyar tengerjáró hajó titkos küldetése. *Betekintő*, 2. sz. https://betekinto.hu/sites/default/files/betekinto-szamok/2013_2_orban.pdf (utolsó letöltés: 2026. április 27.).

Orbán-Schwarzkopf, 2016

Orbán-Schwarzkopf Balázs: *Szürkék és farkasok a vörös árnyékában*.
 Hamvas Béla Kultúrakutató Intézet, Budapest.

Orbán-Schwarzkopf, 2018

Orbán-Schwarzkopf Balázs: Illegális állami drogkereskedelem. Gondolatok a kutathatóvá vált állambiztonsági iratok alapján. *Arc és álarc: A Hamvas Intézet negyedéves folyóirata*, II. évf. 3–4. sz. 103–125.
https://www.hamvasintezet.hu/wp-content/uploads/2019/02/AA_2018_OSZ-TEL_egyben.pdf (utolsó letöltés: 2026. április 27.).

Pümkösti, 1997

Pümkösti Árpád: Balczó, a felhőnyitogató. In uő: *A kor szerelme*.
 Belvárosi, Budapest. 5–28.

===== Sajtó =====

Arbeiter Zeitung, 1981

The Washington Post, 1984

Novonite, 2008

===== Internetes hivatkozások =====

Ártörténet.hu – Pénz- és ártörténeti szakportál. <https://artortenet.hu/category/index/> (utolsó letöltés: 2026. július 27.).

Rail Cargo Hungaria Magyarország – Kocsirakomány. <https://rch.railcargo.com/hu/szolgaltatasaink/kocsirakomany> (utolsó letöltés: 2026. július 27.).

United Nations, Secretary General: Kurt Waldheim. <https://www.un.org/sg/en/content/kurt-waldheim> (utolsó letöltés: 2026. július 27.).

Iridium, Official HUF exchange rates, 1963. április 11.
<https://arfolyam.iridium.hu/en-US/ATS/1963-04-11>
(utolsó letöltés: 2026. július 27.).

Kulcsszavak

=====

*III. Főcsoportfőnökség, Ausztria, gazdasági bűncselekmények,
Kelet- és Közép-Európa, operatív technika,
titkos állambiztonsági eszközök és módszerek*

Budapest VIII. kerület, Corvin (korábban Kisfaludy) köz, Fortepan 103965 / Budapest
Budapesti Rendőrfőkapitányság Bűnügyi Technikai Osztá- Főváros Levéltára
lyának munkatársai által megtalált, autóban elrejtett karóra, 1958.

/ Watch Smuggling in the 1960s – with State Security Assistance /

In my research, I measure the drugs smuggled by the state in tons, cigarettes in railway wagons, and weapons in shiploads. More recently, I have also measured smuggled milk powder in railway wagons, but I have not yet found a suitable unit of measurement for alcohol smuggling. This article, however, focuses primarily on the smuggling of fashionable Swiss watches in the 1960s, which was also closely connected to the smuggling of jewellery, works of art, and gold. In many cases, the Hungarian government did not even have the initial capital necessary for smuggling operations and therefore relied on innovative methods to generate funds. The payments of private individuals who transferred money to their relatives in Hungary were collected and were used by the money-handling mafia to purchase watches, which were smuggled from Switzerland to the Vienna dealership. The watches were then smuggled across the Hungarian border, often with the assistance of Western diplomats, to the Hungarian state security services. The proceeds of these operations were used to purchase works of art in Hungary, which were then smuggled to Western Europe by the Hungarian state. The value of the goods smuggled to the West was used to purchase gold in Italy and Lebanon, which was likewise smuggled into Hungary for the state, and which was then partly used to finance secret operations.
